УДК 81'25:81'373.45:339.92(045)
DOI https://doi.org/10.24919/2308-4863/87-1-41

Євген ДОЛИНСЬКИЙ,
orcid.org/0000-0003-4074-4648
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри германської філології та перекладознавства
Хмельницького національного університету
(Хмельницький, Україна) dolynskyi@ukr.net

Діана КОЛИХАЛІНА,
orcid.org/0009-0004-0025-2096
магістрант кафедри германської філології та перекладознавства
Хмельницького національного університету
(Хмельницький, Україна) dolynskyi@ukr.net

Роман ЖЕЛЕЗНЯКОВ,
orcid.org/0009-0004-8069-2496
магістрант кафедри германської філології та перекладознавства
Хмельницького національного університету
(Хмельницький, Україна) zheleznyakovroman9@gmail.com

МІЖМОВНА ЕКВІВАЛЕНТНІСТЬ ПРИКОРДОННОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ У СФЕРІ МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ)

У статті розглянуто проблему міжмовної еквівалентності прикордонної термінології у сфері міжнародного туризму на прикладі англійської та української мов. Здійснено класифікацію типів термінологічних відповідників, виявлено труднощі перекладу, пов'язані з відсутністю повних еквівалентів та наявністю культурно-специфічних понять. Актуальність теми зумовлена зростанням обсягів туристичних потоків, що перетинають державні кордони, та необхідністю точного й адекватного перекладу термінів, пов'язаних із процедурою прикордонного контролю. Наведено приклади перекладацьких стратегій, застосовуваних для досягнення комунікативної адекватності. Метою статті є дослідження особливостей міжмовної еквівалентності прикордонної термінології у сфері міжнародного туризму з урахуванням типів термінологічних відповідників, труднощів перекладу та засобів забезпечення комунікативної адекватності. У межах дослідження виокремлено основні види лексико-семантичних трансформацій, які застосовуються під час перекладу термінів, що не мають прямого або повного відповідника. Серед них: калькування, транскрипція, описовий переклад, модуляція, конкретизація, генералізація, антонімічний переклад і компенсація. Зазначається, що значна частина термінів має лише часткову еквівалентність, що вимагає уточнення або адаптації. Особливу увагу приділено культурно-специфічним поняттям, що не мають функціональних аналогів у цільовій мові (наприклад, visa-on-arrival, entry denial, landing card), переклад яких потребує гнучких стратегій. У підсумку можна зробити висновок, що міжмовна еквівалентність прикордонної термінології у сфері міжнародного туризму є складним процесом, який потребує як лінгвістичної, так і культурної компетентності перекладача. Запропоновано створення двомовного глосарія прикордонних термінів із зазначенням типу еквівалентності, перекладацьких стратегій і функціонального контексту. Такий ресурс може стати практичним інструментом для фахівців галузі перекладознавства, працівників туристичних агенцій, прикордонних служб та мовної підготовки кадрів.

Ключові слова: *еквівалентність, термінологія, міжнародний туризм, прикордонний контроль, переклад.*

Yevgen DOLYNSKIY,
orcid.org/0000-0003-4074-4648
Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Professor at the Department of Germanic Philology and Translation Studies
Khmelnytskyi National University
(Khmelnytskyi, Ukraine) dolynskyi@ukr.net

Diana KOLYKHALINA,
orcid.org/0009-0004-0025-2096
Master's student at the Department of Germanic Philology and Translation Studies
Khmelnytskyi National University
(Khmelnytskyi, Ukraine) dolynskyi@ukr.net

Roman ZHELEZNIAKOV,
orcid.org/0009-0004-8069-2496
Master's student at the Department of Germanic Philology and Translation Studies,
Khmelnytskyi National University
(Khmelnytskyi, Ukraine) zheleznyakovroman9@gmail.com

INTERLINGUAL EQUIVALENCE OF BORDER-RELATED TERMINOLOGY IN THE FIELD OF INTERNATIONAL TOURISM (BASED ON ENGLISH AND UKRAINIAN LANGUAGES)

The article addresses the issue of interlingual equivalence of border-related terminology in the field of international tourism, using English and Ukrainian as the primary languages of analysis. The relevance of the study stems from the growing volume of international tourist flows crossing national borders and the critical need for accurate and adequate translation of terminology related to border control procedures. The purpose of the article is to explore the peculiarities of interlingual equivalence in the translation of border-related terms in the context of tourism by identifying types of terminological correspondences, translation difficulties, and the means of ensuring communicative adequacy. The authors classify key lexical-semantic transformations applied in cases where direct or complete equivalents are unavailable. These include calque (semantic and structural), transcription or transliteration, descriptive translation, modulation, concretization, generalization, antonymic translation, and compensation. The research is grounded in the analysis of authentic terminology drawn from official sources such as the State Border Guard Service of Ukraine, the Ministry of Foreign Affairs of Ukraine, the UK Home Office, and websites of international airlines and travel guides. It is found that many terms demonstrate only partial equivalence and require clarification, expansion, or cultural adaptation. Particular attention is given to culturally specific concepts such as visa-on-arrival, entry denial, and landing card, which lack functional analogues in Ukrainian and thus require flexible translation approaches. In conclusion, the authors argue that achieving interlingual equivalence in the translation of border-related terminology is a complex task requiring both linguistic and cultural competence. The study advocates for the development of a bilingual glossary of border terminology, including information on equivalence type, functional context, and applied translation strategies. Such a resource would serve as a practical tool for translators, tourism professionals, border control officers, and educators involved in language and translation training.

Key words: *equivalence, terminology, international tourism, border control, translation.*

Постановка проблеми. У сучасному глобалізованому світі туристична галузь тісно пов'язана з прикордонною та митною діяльністю. Особливого значення набуває точний переклад термінів, пов'язаних із процедурою перетину державного кордону. Еквівалентність термінів у таких сферах, як прикордонний контроль, віза, паспортний контроль тощо, є ключовою для забезпечення ефективної міжкультурної комунікації. Лексика, що позначає поняття у сфері туризму, є своєрідним «мовним паспортом», який відкриває кордони до розуміння новітніх тенденцій і дозволяє простежити зміни у культурних та світоглядних орієнтирах мандрівників (Біян, 2009: 146). Цифрові «прикордонні пункти» – онлайн-системи полегшують адаптацію в новому середовищі, проте стають предметом дискусій щодо їх точності та функціональності. Щоб покращити роботу таких систем, виникає потреба у глибших дослідженнях і своєрідному «поглибленому прикордонному контролі» – експериментальних заходах, що виявлять їхні сильні та слабкі сторони і допоможуть краще зрозуміти, як ці мовні інструменти працюють з текстами різних жанрів.

Аналіз досліджень. Упорядкування термінології передбачає визначення закономірностей слово-

твору, особливостей розвитку та функціонування термінів, що зумовлює комплексне використання загальнонаукових та лінгвістичних методів. Методологічну основу дослідження термінології прикордонної та туристичної сфер сформульовано на основі праць українських та зарубіжних дослідників. Українські лінгвісти Е. Г. Балюта, Н. Р. Біян, Л. П. Васковець, С. І. Вовчанська, Ю. І. Грибінник, І. М. Гумовська, О. М. Іващишин, О. С. Петрина, О. М. Ріба-Гринишин, М. Я. Саламаха, О. В. Туркевич, Н. А. Цимбал та інші комплексно вивчають галузеві термінології та їхні структурні одиниці (Василенко, 2022: 720). Прикордонну терміносистему розглядали І. Г. Блощинський, Р. І. Дудок та О. В. Татаровська, Л. В. Цвяк, Т. О. Правдун і О. М. Герасімова, які присвятили свої розвідки особливостям утворення, функціонування та перекладу прикордонних термінів на англійську та німецьку мови (Янковець, 2021: 25).

Різноманітні аспекти вивчення туристичної термінології розглядаються у працях як українських, так і зарубіжних дослідників. Зокрема, A. Trushaj і L. Merkaj акцентують на унікальності мови туризму, Л. В. Ковальчук та Л. М. Киричук аналізують вплив релігійної лексики, а T. O. Frank досліджує процес формування неологізмів у туристичній галузі. Проблематику перекладу термінів у ресторанній та готельній індустрії вивчала Ю. Юрковецька. Питання класифікації туристичних термінів стали предметом наукових досліджень М. Я. Саламахи, І. М. Боднпр та Л. В. Сологуб. Труднощі перекладу туристичних текстів і можливі шляхи їх подолання аналізують Г. В. Василенко та Д. П. Шмідт.

Метою статті є дослідження міжмовної еквівалентності прикордонної термінології у сфері міжнародного туризму на матеріалі англійської та української мов шляхом аналізу типів термінологічних відповідників, виявлення перекладацьких труднощів та окреслення стратегій, що забезпечують комунікативну адекватність перекладу.

Для досягнення цієї мети передбачено вирішити такі **завдання**: 1. Визначити типи прикордонної термінології, що використовуються у сфері міжнародного туризму. 2. Виявити основні труднощі, пов'язані з передачею прикордонної термінології у перекладі. 3. Охарактеризувати лексико-семантичні трансформації та перекладацькі стратегії, що застосовуються для досягнення комунікативної адекватності. 4. Провести аналіз реальних прикладів перекладу термінів з офіційних джерел та практики міжнародного туризму.

Виклад основного матеріалу. Ефективна комунікація в галузі міжнародного туризму можлива за умови дотримання термінологічної точності, відповідності міжнародним стандартам та адаптації культурно-специфічних понять. Прикордонна термінологія у сфері туризму тісно пов'язана з офіційними документами, правовим регламентом та міжнародними угодами (наприклад, Шенгенський кодекс про кордони). Типові терміни: ***Border crossing*** *– Перетин кордону*; ***Customs control*** *– Митний контроль*; ***Immigration officer –*** *Прикордонник / Інспектор з імміграції*; ***Landing card*** *– Картка прибуття*; ***Visa waiver –*** *Звільнення від візового режиму* (Янковець, 2018: 60).

Розглянемо особливості перекладу прикордонної термінології. У процесі перекладу часто виникають ситуації, коли англійський термін не має прямого відповідника в українській мові. Наприклад, термін ***Electronic Travel Authorization (ETA)*** не має точного українського еквівалента, оскільки така форма в'їзду відсутня в Україні. У таких випадках перекладач застосовує описову трансформацію або калькування: *електронний дозвіл на поїздку*. Водночас деякі терміни в українській системі функціонують по-іншому, наприклад *прикордонний наряд* не має англійського відповідника і вимагає адаптованого перекладу (наприклад, ***border patrol unit***). Тому і застосовуються перекладацькі стратегії та лексико-семантичні трансформації (Зінукова, 2014: 45).

У перекладі прикордонної термінології важливою є не лише передача смислу, але й вибір адекватної перекладацької стратегії, що дозволяє досягти еквівалентності в умовах міжмовної та міжкультурної асиметрії. Найпоширенішими є такі лексико-семантичні трансформації:

1. Калькування (семантичне або структурне). Наприклад, ***visa waiver*** → *візове звільнення*. Такий підхід можливий, коли терміни мають прозору внутрішню форму й подібну граматичну структуру.

2. Транскрипція / транслітерація. Застосовується до назв документів або специфічних понять, як-от ***ESTA (Electronic System for Travel Authorization)*** → *ESTA*, *етста* (із поясненням). Часто супроводжується приміткою або пояснювальним перекладом.

3. Описовий переклад. У випадках відсутності повного еквівалента в українській мові: ***landing card*** → *картка, яку пасажири заповнюють при в'їзді до країни* (Шмідт, 2021: 190).

4. Модуляція (зміна перспективи або логіки опису) / Функціональний аналог**.** Наприклад, ***immigration control*** → *паспортний контроль*. У такому випадку перекладач адаптує термін до місцевих реалій, змінюючи логіку поняття.

5. Конкретизація. При перекладі загального терміна конкретнішим українським: ***officer*** → *інспектор прикордонної служби*.

6. Генералізація. Наприклад, ***border patrol*** → *прикордонники*. Застосовується, коли деталізація в оригіналі не є суттєвою в контексті цільового тексту (Янковець, 2018: 60).

7. Антонімічний переклад. Рідко використовується в термінології, але можливий в окремих контекстах при зміні граматичної структури: ***no-entry stamp*** → *штамп про заборону в'їзду*.

8. Компенсація**.** Використовується для збереження стилістичних або функціональних особливостей терміна, якщо дослівний переклад неможливий: ***visa-on-arrival*** → *віза, що оформлюється після прибуття в країну*.

Приклади трансформацій: ***Landing card –*** *Картка, яку заповнюють при в'їзді (*Описовий переклад); ***Visa waiver –*** *Візове звільнення* (Калька); ***Immigration officer*** *– Інспектор прикордонної служби (*Конкретизація); ***Border control post*** *– Пункт пропуску через державний кордон (*Модуляція); ***Customs declaration –*** *Митна декларація* (Повна еквівалентність); ***Electronic Travel Authorization (ETA)*** *– Електронний дозвіл на подорож* (Описовий).

У дослідженні проведено практичний аналіз перекладу прикордонної термінології. Для аналізу було відібрано терміни з офіційних вебсайтів: *UK Home Office – https://www.gov.uk*; *U.S. Customs and Border Protection – https://www.cbp.gov*; Державна прикордонна служба України – *https://dpsu.gov.ua*; МЗС України – *https://mfa.gov.ua.* А також сторінки міжнародних авіакомпаній (*Turkish Airlines*, *Ryanair*) та перекладених туристичних довідників (Борбенчук, Штанько, 2024: 45).

Приклади перекладу термінів та трансформацій: ***Border crossing point*** *– Пункт пропуску через державний кордон* (Модуляція + конкретизація); ***Visa waiver program (VWP) –*** *Програма звільнення від візового режиму* (Описовий переклад + калька); ***Immigration inspection*** *– Паспортний контроль/Перевірка імміграційних документів* (Модуляція / варіативність); ***Arrival card –*** *Картка прибуття* (Опис + адаптація); ***Entry denial –*** *Відмова у в'їзді* (Антонімічний переклад); ***Green lane / red lane –*** *Зелений / червоний коридор* (Калька + адаптація до локального вжитку); ***Passport validity requirement –*** *Вимога щодо терміну дії паспорта* (Описовий переклад); ***Biometric passport –*** *Біометричний паспорт* (Повна лексична еквівалентність); ***Travel authorization –*** Дозвіл на поїздку (узагальнення+адаптація) (Довгань, 2023: 160).

У випадку ***visa waiver program***, калькування терміна супроводжується поясненням через описову конструкцію: *«програма, що дозволяє громадянам певних країн подорожувати без візи на короткий термін»*. ***Green lane / red lane*** є типовими для європейських аеропортів. В українських перекладах використовується адаптація, з урахуванням візуального сприйняття й функції: *зелений коридор – без декларування; червоний – з митним декларуванням*. У випадку ***arrival card***, термін відсутній у практиці українського прикордонного контролю, тому вимагає пояснювального перекладу або навіть опущення при адаптації тексту для українського читача (Лемешко, Гапонова, 2021: 130).

Висновки. Отже, більшість термінів мають часткову еквівалентність – потребують уточнення, розширення або адаптації. Застосування лексико-семантичних трансформацій дозволяє забезпечити комунікативну адекватність без втрати точності. Особливу складність становить переклад культурно-специфічних понять, що не мають функціонального відповідника в українській практиці (наприклад, *travel ban list*, *entry clearance*, *visa-on-arrival*). Міжмовна еквівалентність у перекладі прикордонної термінології потребує не лише знання мов, але й розуміння культурних і правових реалій обох країн (Долинський, 2025: 270). Інформаційні «контрольно-пропускні пункти» сучасного туристичного простору – рекламні буклети, пости в соціальних мережах, путівники й інші тексти – виконують функцію своєрідних «візових центрів», які заохочують перетинати кордони та відкривати нові маршрути для відпочинку.

Специфічна термінологія, залучена в таких матеріалах, стає мовним «пропуском», що не лише акцентує на принадах подорожей до інших країн, а й виступає ефективним засобом впливу на потенційних туристів. Завдяки сучасним технологіям «турист без кордонів» може здійснити мандрівку до омріяної країни навіть без знання іноземної мови – подібно до того, як перетинають модернізований кордон з біометричним паспортом. Він здатен прочитати туристичну нотатку, прослухати інформацію про музейні експонати, скуштувати національні страви та відчути автентичність культури.

Рекомендації до подальших досліджень і практики. Доцільно розпочати роботу над формуванням повноцінного двомовного (англо-українського) глосарії прикордонної термінології з позначенням типу еквівалентності, функціонального контексту та перекладацьких стратегій. Це сприятиме стандартизації перекладу в галузі туризму. Також дослідження тільки виграє якщо його поширити на інші мови (наприклад, німецьку, французьку, іспанську), що дозволить оцінити універсальність та варіативність стратегій перекладу прикордонної термінології у світовому контексті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Біян Н. Лексико–семантична та структурна класифікація термінів у галузі туризму в англійській мові. Іноземна філологія. 2009. Вип. 121. С. 142–149.
2. Борбенчук І., Штанько А. Особливості машинного перекладу англомовних термінів сфери туризму українською мовою. *Advanced Linguistics,14, 2024*. С. 42–47. DOI: https://doi.org/10.20535/.2024.14.315750
3. Василенко Г. В.. Особливості перекладу лексики сфери туризму і гостинності. *Modern research in world science. Proceedings of the 5th International scientific and practical conference.* SPC «Sci-conf.com.ua». Lviv, Ukraine. 2022. P. 719–721. URL: https://sci-conf.com.ua/v-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-modern-research-in-world-science-7-9-08-2022-lviv-ukrayina-arhiv/
4. Довгань Л. Сучасні підходи та тенденції професійної підготовки майбутніх філологів-перекладачів у системі вищої освіти. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. Вип. 69, 2023. С. 152–163. https://doi.org/10.31652/2412-1142-2023-69-152-163
5. Долинський Є. В. Військова термінологія та її переклад як елемент підготовки майбутніх філологів. *Актуальні питання гуманітарних наук.* Серія: Педагогіка. Вип. 83, том 2, 2025. С. 271–276. DOI https://doi.org/10.24919/2308-4863/83-2-40
6. Зінукова Н. Професійна підготовка перекладачів у сучасних умовах: вимоги ринку перекладацьких послуг. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля.* Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки. 2014. № 2 (8). С. 42–47.
7. Лемешко О., Гапонова В. Підготовка перекладачів: український досвід. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України.* Серія: педагогічні науки, *25* (2), 2021. С. 112–135. https://doi.org/10.32453/pedzbirnyk.v25i2.786
8. Шмідт Д. П. Способи перекладу англійських туристичних термінів українською мовою. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія : Філологія. 2021. Вип. 52(2). С. 189–192. DOI: https://doi.org/10.32841/2409-1154.2021.52-2.45
9. Янковець О. В. Англійська прикордонна термінологія: структурно-семантичний, когнітивний і функціональний аспекти : дис. ... д-ра філософії : 035 Філологія / Чернівецький нац. ун-т ім. Юрія Федьковича. Чернівці, 2021. 316 с.
10. Янковець О. В. Терміни–композити в англійській прикордонній терміносистемі: структурний аналіз та морфологічні особливості. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія «Філологія». Одеса: Видавничий дім «Гельветика». 2018. Вип. 34. Том 2. С. 59–61. URL: http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/index.php/arkhiv-nomeriv?id=123.

REFERENCES

1. Biyan N. (2009) Leksyko-semantychna ta strukturna klasyfikatsiia terminiv u haluzi turyzmu v anhliiskii movi. [Lexical–semantic and structural classification of terms in the field of tourism in the English language] *Inozemna Philologia*, Vyp. (121). 142–149. [in Ukrainian].
2. Borbenchuk I., Shtanko A. (2024) Osoblyvosti mashynnoho perekladu anhlomovnykh terminiv sfery turyzmu ukrainskoiu movoiu. [Features of English tourism terms machine translation into Ukrainian] *Advanced Linguistics,* 14. С. 42–47. DOI: https://doi.org/10.20535/.2024.14.315750 [in Ukrainian].
3. Vasylenko H. V. (2021). Osoblyvosti perekladu leksyky sfery turyzmu i hostynnosti [Translation features of tourism and hospitality vocabulary]. *Modern research in world science. Proceedings of the 5th International scientific and practical conference.* SPC «Sci-conf.com.ua». 719–721. [in Ukrainian].
4. Dovhan L. (2023) Suchasni pidkhody ta tendentsii profesiinoi pidhotovky maibutnikh filolohiv-perekladachiv u systemi vyshchoi osvity [Modern approaches and trends in the professional training of future philologist-translators in the higher education system]. *Suchasni informatsiini tekhnolohii ta innovatsiini metodyky navchannia v pidhotovtsi fakhivtsiv: metodolohiia, teoriia, dosvid, problemy*. Vyp. 69. P. 152–163. https://doi.org/10.31652/2412-1142-2023-69-152-163 [in Ukrainian].
5. Dolynskyi Ye. V. (2025) Viiskova terminolohiia ta yii pereklad yak element pidhotovky maibutnikh filolohiv [Military terminology and its translation as an element of future philologists' training]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk.* Seriia: Pedahohika. Vyp. 83, tom 2. 271–276. DOI https://doi.org/10.24919/2308-4863/83-2-40 [in Ukrainian].
6. Zinukova N. (2014) Profesiina pidhotovka perekladachiv u suchasnykh umovakh: vymohy rynku perekladatskykh posluh [Professional training of translators in modern conditions: requirements of the translation services market]. *Visnyk Dnipropetrovskoho universytetu imeni Alfreda Nobelia*. Seriia «Pedahohika i psykholohiia». Pedahohichni nauky. № 2 (8). 42–47. [in Ukrainian].
7. Lemeshko O., Haponova V. (2021) Pidhotovka perekladachiv: ukrainskyi dosvid [Translator training: the Ukrainian experience]. *Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy*. Seriia: pedahohichni nauky, 25 (2). 112–135. https://doi.org/10.32453/pedzbirnyk.v25i2.786 [in Ukrainian].
8. Shmidt D. P. (2021) Sposoby perekladu anhliiskykh turystychnykh terminiv ukrainskoiu movoiu [Methods of translation of english tourism terms in Ukrainian]. *International Humanitarian University Herald*. Philology, 2 (52), 189–192. [in Ukrainian].
9. Yankovets O. V. (2021) Anhliiska prykordonna terminolohiia: strukturno-semantychnyi, kohnityvnyi i funktsionalnyi aspekty [English border terminology: structural–semantic, cognitive and functional aspects]. (Doctoral dissertation, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University). Chernivtsi. 316.
10. Yankovets O. V. (2018) Terminy–kompozyty v anhliiskii prykordonnii terminosystemi: strukturnyi analiz ta morfolohichni osoblyvosti [Compound terms in the english border guard terminological system: structural analysis and morphological features]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu*. Seriia «Filolohiia». Odesa: Vydavnychyi dim «Helvetyka». 2018. Vyp. 34. Tom 2. 59–61.